

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ชุมชน เป็นกลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความ เกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสาร และเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและ พึ่งพา อาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน (สนธยา พลศรี. 2547) การพัฒนา ชุมชน” ซึ่งการพัฒนาชุมชนเดิมที่เป็นกระบวนการ ซึ่งดำเนินไปด้วยการร่วมกำลังของประชาชนกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญ ยิ่งขึ้นและผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติและทำให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเองเพื่อ ความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการทำงานกับประชาชน มากกว่าจะเป็นการทำงานเพื่อประชาชน

ในห้วงเวลาที่ประเทศชาติ กำลังเผชิญปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ และประชาชน ทุกระดับ ประสบปัญหาต่างๆ ปัญหาหนึ่งที่ประชาชนระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศถูก รุมเร้า คือปัญหาความยากจน รัฐบาลจึงได้ประกาศสงครามกับความยากจน โดยได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา ว่า จะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ พัฒนาสินค้าโดยรัฐพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการเพื่อ เชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยระบบร้านค้าเครือข่ายและ อินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเอง ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็น ผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่ม เป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งในและ ต่างประเทศและได้กำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกาศ ณ วันที่ 7 กันยายน 2544 ขึ้น โดยกำหนดให้มี คณะกรรมการอำนวยการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ หรือเรียกโดยย่อว่า กอ.นตผ ซึ่งฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรี (นายปองพล อดิเรกสาร) เป็นประธานกรรมการ และให้คณะกรรมการ กอ.นตผ มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการ ดำเนินงาน“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กำหนดมาตรฐานและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและขึ้นบัญชี ผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบลรวมทั้งสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผน แม่บท อย่างมีประสิทธิภาพ

“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นแนวทางประการหนึ่ง ที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชน ให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่ สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ โดยมีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ

- 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global)
- 2) พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity)
- 3) การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

ผลิตภัณฑ์ ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียวแต่เป็นกระบวนการทางความคิด รวมถึง การบริการ การดูแลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขายที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก

จากนโยบายของรัฐบาล ที่แถลงต่อรัฐสภา และตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ. 2544 การดำเนินงานตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) สร้างงาน สร้างรายได้ แก่ชุมชน
- 2) สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ให้สามารถคิดเอง ทำเอง ในการพัฒนาท้องถิ่น
- 3) ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 5) ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

(http://www.sukhothai.go.th/otop/otop_01.htm. ออนไลน์. สืบค้น 20 เมษายน 2554)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการพัฒนาตามพระราชดำริโดยยึดหลัก “ภูมิสังคม” เป็นแนวทางในการพัฒนา คือ การพัฒนาตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้นๆ ผลผลิตที่ได้อาจไม่ดีที่สุด แต่จะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ คือเรื่องราวของการพัฒนาตามพระราชดำริ ทั้งนี้รายได้จากการจัดจำหน่ายสินค้าจะกลับคืนสู่ราษฎรกลุ่มดังกล่าว กลายเป็นความภาคภูมิใจในที่สุด

ผลผลิตทั้งหมดที่เกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการจะได้รับการพัฒนาจากจุดเริ่มต้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นการถ่ายทอดความรู้จากชุมชนสู่ชุมชน ซึ่ง หลักเกณฑ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จะแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่

1. การใช้วัตถุดิบ และภูมิปัญญาเดิมของชุมชนมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่

2. การนำผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนเดิมทำเป็นอาชีพอยู่แล้ว นำมาพัฒนาต่อยอดเพิ่มคุณภาพของ วัตถุดิบและปรับปรุงในด้านการออกแบบ

(http://www.mcot.net/cfcustom/cache_page/35115.html. ออนไลน์. สืบค้น 20 เมษายน 2554)

ผักตบชวาเป็นพืชที่ได้ถูกกล่าวหาว่าเป็นวัชพืชน้ำที่ก่อให้เกิดปัญหามากมายที่สุดในโลก จนกระทั่งได้มีการคิดค้นวิธีการป้องกันอย่างขนานใหญ่ แต่จนกระทั่งบัดนี้ ก็ยังไม่มีวิธีการใดๆ ที่จะได้ผล อย่างเต็มที่ ดังจะเป็นได้จากความจริงที่ว่า ตั้งแต่ผักตบชวาเริ่มระบาดไปในประเทศในเขตร้อนและกึ่ง ร้อน กว่า 50 ประเทศ ทั่วทุกทวีป ในระยะเวลาไม่ถึง 100 ปีที่ผ่านมา ไม่มีประเทศไหนเลย ไม่ว่าจะ เป็นประเทศที่ร่ำรวยมหาศาล เช่น สหรัฐอเมริกา หรือมีประชากรมากมาย เช่น อินเดีย บังคลาเทศ หรือ อินโดนีเซีย จะประสบความสำเร็จในเรื่องนี้ เป็นที่เชื่อว่าสงครามระหว่างมนุษยชาติกับ ผักตบชวาคงมีอยู่ตลอดไป และจะรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ หากมิได้มีการวางแผนป้องกันการระบาด เสียแต่ต้นมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการเพิ่มอาหารธาตุในน้ำจากกิจกรรมนาปรการของ มนุษย์ ที่นับวันก็จะมีประชากรมากขึ้นทุกทีเมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ หากเราจะมัวตั้งหน้าตั้งตาคำจัด ผักตบชวากันอย่างไม่ลืมหูลืมตา เราก็จะต้องเสียเงินเสียทอง แรงงาน และเวลาให้แก่การกำจัด ผักตบชวาตลอดไปอย่างมิรู้จักจบจักสิ้น และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าในการลงทุนนี้เลย การ เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของผักตบชวาทำให้การกำจัดต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องไม่รู้จักจบสิ้น ถ้า หากเราจะพิจารณาอีกแง่หนึ่ง เราจะพบว่า ผักตบชวาหาได้มีแต่โทษ และก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญแต่เพียงอย่างเดียวไม่ ส่วนดีของผักตบชวาซึ่งคนทั่วไปมองไม่ค่อยเห็น มีดังต่อไปนี้

- (1) ช่วยทำให้น้ำสะอาดขึ้น
- (2) ช่วยสะสมพลังงานจากดวงอาทิตย์
- (3) ช่วยทำให้อากาศบริสุทธิ์และเย็นสบาย
- (4) เป็นที่อยู่ของปลาและสัตว์น้ำ
- (5) ช่วยทำให้เกิดทัศนียภาพที่เจริญตา

เขตหนองจอกมีลำคลอง 104 คลอง มีผักตบชวาชั้นเต็มทุกคลอง สร้างปัญหาให้กับทาง สำนักงานเขตที่ต้องใช้ทั้งกำลังคน และงบประมาณจำนวนหลายล้านบาทเพื่อกำจัดผักตบชวา แต่ก็ไม่สามารถขจัดให้หมดสิ้นไปได้ ขวางทางน้ำทำให้น้ำเน่าเสีย ประชาชนไม่สามารถใช้บริโภคและเดินทาง ทางเรือได้

นายเทเวศร์ ทองศรี ผู้อำนวยการเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร จึงพยายามหาหนทาง เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ย เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งเพื่อกำจัดผักตบชวา นอกจากทั้ง แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ กลุ่มอาชีพของชุมชนหนองจอกที่ทำผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผักตบชวาจึงเกิดขึ้น หลังจากที่ว่างานจากการทำนา ทำให้เกิดการสร้างรายได้เพิ่มอีกอย่างหนึ่งให้กับชุมชนและเป็นการ

กำจัดผักตบชวาอีกทางหนึ่งของเขตหนองจอก แต่ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาของชุมชนหนองจอกยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเพราะยังขาดการสนับสนุนจากทางภาครัฐและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ยังไม่หลากหลาย จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาของกลุ่มอาชีพชุมชนหนองจอก เขตหนองจอกให้สามารถพัฒนาศักยภาพไปสู่มาตรฐานของการผลิตที่มีคุณภาพให้ดียิ่งขึ้นไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาของกลุ่มอาชีพชุมชนหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

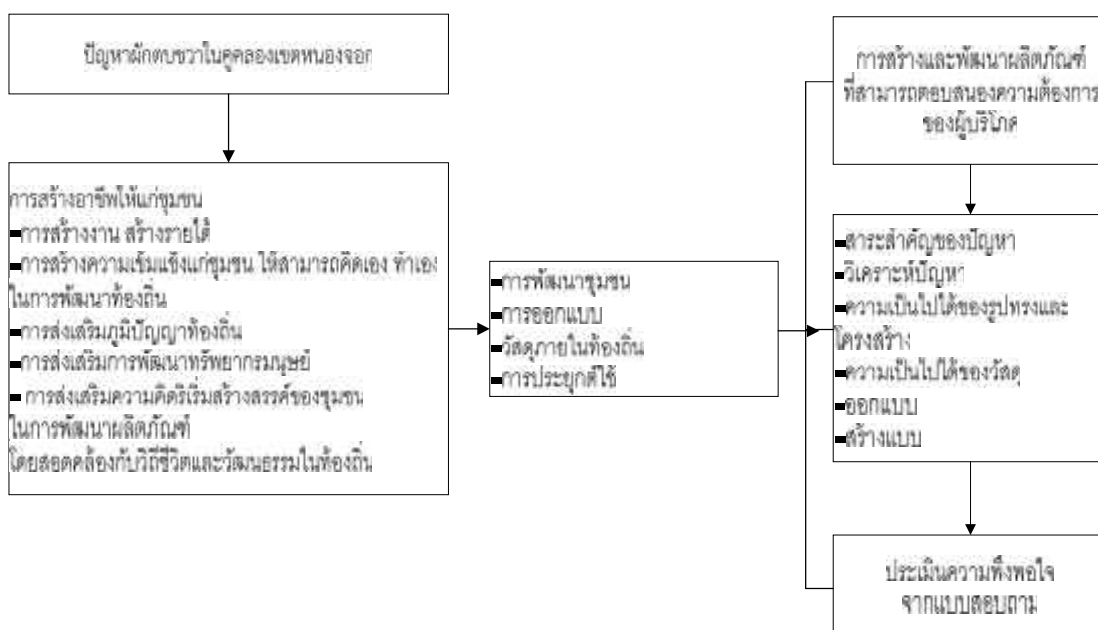
1.2.2 เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาของกลุ่มอาชีพชุมชนหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ให้สามารถแข่งขันและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

รูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาที่ได้รับการพัฒนา ของกลุ่มอาชีพชุมชนหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ชุมชนที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การใช้กรอบแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาของกลุ่มอาชีพชุมชนหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อการออกแบบดังนี้

1.5 ขอบเขตการศึกษา

1.5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ กลุ่มผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน

1.5.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ของกลุ่มอาชีพชุมชนหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ รูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ของกลุ่มอาชีพชุมชนหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานครชุมชนที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนา หมายถึง การทำให้ดีขึ้นกว่าเดิมที่มีอยู่

ผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา

ประชากร หมายถึง กลุ่มอาชีพชุมชนหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

1.7.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบต่างๆ

1.7.2 ออกแบบและสร้างเครื่องมือ ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจ

1.7.3 นำผลิตภัณฑ์ที่ได้พัฒนาแล้วทำการตรวจสอบข้อผิดพลาดในการผลิต

1.7.4 ปรับปรุงแก้ไขผลิตภัณฑ์ให้สมบูรณ์

1.7.5 นำผลิตภัณฑ์ที่ได้พัฒนาแล้ว ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ของกลุ่มอาชีพชุมชนหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ที่มีการพัฒนาแล้วและได้รูปแบบที่สวยงามและเป็นเอกลักษณ์